

NÁRODNÍ KONVENT

Vnitřní trh jako nástroj konvergence

Shrnutí a doporučení vyplývající z diskuze kulatého stolu
Národního konventu o EU konaného dne 25. května 2018

Doporučení vypracovali Stanislav Šaroch a Jiří Malý

ŠKODA AUTO Vysoká škola

Úvod do problematiky

Vnitřní trh patří k základním součástem EU. Je obvykle vnímán jako její nejpřínosnější součást, jako nástroj konvergence ekonomické a sociální úrovně členských států. O ekonomických přínosech vnitřního trhu pro členské státy se nevedou závažné spory, kladné efekty vnitřního trhu jsou široce uznávány. Ekonomickým cílem vnitřního trhu je udržet a zvýšit ekonomickou prosperitu EU, a to odstraněním překážek, které brání využití ekonomického potenciálu jeho účastníků, a na tomto základě zvyšovat životní úroveň a kvalitu života. Celkově lze vnitřní trh EU charakterizovat jako program rozsáhlé ekonomické liberalizace doprovázený dohodnutými společnými pravidly.

Přes úspěchy a přínosy vnitřního trhu je vnitřní trh stále pokládán za nedokončený. Stále existují některé bariéry, které brání plné integraci všech trhů v rámci EU a plnému uplatnění volného pohybu zboží, služeb, osob a kapitálu. Proto je vnitřní trh průběžně doplňován a dotvářen dalšími prvky s cílem dále posilovat jeho pozitivní efekty. Přesto dlouhodobě přetrvávají ekonomické a sociální rozdíly mezi některými členskými zeměmi EU, v některých případech se dokonce zvětšují. Většina nových členských zemí EU vykazuje konvergenční trend, stejně jako velká část starých členských států. Existuje však přibližně jedna třetina členských zemí, kde se konvergence zastavila, nebo se dokonce projevují divergenční tendence. Proto vnitřní trh nelze vnímat jako automatický nástroj konvergence, už jen z toho důvodu, že konvergenci ekonomické a sociální úrovně členských států EU ovlivňuje i řada dalších faktorů, nikoli pouze existence a fungování vnitřního trhu.

Proto je vhodné zkoumat, jestli schopnost vnitřního trhu přispívat ke konvergenci ekonomické a sociální úrovně členských států EU již dosáhla svého maxima, nebo jestli by bylo možné tuto jeho schopnost dále zvýšit. Otázkou přitom je, jakým způsobem by toho bylo možné dosáhnout – jestli by zvyšování úlohy vnitřního trhu jako nástroje konvergence členských států EU mělo být spojeno s dalším doplňováním a posilováním opatření a nástrojů vnitřního trhu a souvisejících politik, nebo naopak s omezováním či oslabováním některých opatření, nástrojů a politik.

Těmto okruhům problémů se věnoval i kulatý stůl Národního konventu o EU.

Rámec diskuze kulatého stolu

V kontextu zmíněného se diskuze věnovala následujícím otázkám:

1. Jaké jsou dlouhodobé výsledky v oblasti konvergence ekonomické a sociální úrovně členských států EU? Je tempo konvergence uspokojivé? Jsou u některých členských států dlouhodobě přítomny spíše divergenční tendence?
2. Jaké jsou dlouhodobé výsledky České republiky v oblasti konvergence její ekonomické a sociální úrovně k průměru EU, respektive k nejvyspělejším členským státům EU?
3. Lze dále zvýšit schopnost vnitřního trhu přispívat k ekonomické a sociální konvergenci ČR ke zbytku EU? Může k tomu vést další doplňování a posilování opatření a nástrojů vnitřního trhu a souvisejících politik, nebo v některých případech naopak omezování či oslabování určitých opatření, nástrojů a politik (tj. deregulace)?

Kulatý stůl moderoval **Stanislav Šaroch**, prorektor pro vědu, výzkum a rozvoj studijních programů Škoda Auto Vysoké školy. Na úvod Konventu vystoupil ředitel Odboru koordinace evropských politik Úřadu vlády **Jan Král** a v rámci daného tématu zdůraznil, že vnitřní trh

není cílem sám o sobě, ale je to jeden z nástrojů posilování konkurenceschopnosti a ekonomické konvergence členských států. Dále vyzdvihl, že konvergenci České republiky podporovala a podporuje každá vláda ČR bez ohledu na své politické složení. Rovněž konstatoval, že na vnitřním trhu přetrvávají některé bariéry a existují ekonomické a sociální rozdíly mezi členskými státy, a proto je nutné vyvíjet úsilí k jejich omezení.

Následně prezentoval podkladový dokument **Jiří Malý**, člen Katedry ekonomie a práva Škoda Auto Vysoké školy. Nejprve představil základní cíle EU v ekonomické oblasti, jimiž jsou mimo jiné vysoká konkurenceschopnost členských států a trvalá konvergence hospodářské výkonnosti členských zemí. Jedním z nástrojů k dosažení těchto cílů je i vnitřní trh EU. Přestože vnitřní trh EU existuje již 25 let, je stále pokládán za nedokončený a orgány EU předkládají legislativní návrhy a iniciativy k jeho prohlubování a dokončení. Cílem je zlepšit fungování vnitřního trhu tak, aby více přispíval ke konvergenčnímu procesu. Dosavadní výsledky v oblasti ekonomické a sociální konvergence členských států EU jsou totiž diferencované.

Jiří Malý zdůraznil, že v období posledních 10-15 let je možné přibližně u třetiny členských států EU pozorovat zastavení konvergenčního procesu, nebo dokonce proces divergence, tj. zhoršování jejich ekonomické a sociální úrovně oproti průměru EU. Tyto skutečnosti ilustroval na vývoji několika indikátorů – indexu globální konkurenceschopnosti zveřejňovaného Světovým ekonomickým fórem, salda běžného účtu platební bilance, HDP na obyvatele v paritě kupní síly a průměrného ročního čistého disponibilního příjmu. Následně identifikoval možná opatření, která by mohla dále zlepšit fungování vnitřního trhu a posílit jeho schopnost přispívat ke konvergenci. Tato možná opatření vyhodnotil rovněž z hlediska jejich přínosu pro Českou republiku a její fungování v rámci vnitřního trhu EU.

Svá **stanoviska** k otázkám prezentovali zástupci Ministerstva průmyslu a obchodu, Českomoravské konfederace odborových svazů a Hospodářské komory České republiky.

Ředitel Odboru evropských záležitostí a vnitřního trhu Ministerstva průmyslu a obchodu **Jan Havlík** uvedl, že o prospěšnosti vnitřního trhu EU panuje všeobecná shoda. Základním přínosem vnitřního trhu je z tržního pohledu efektivní alokace zdrojů, díky níž by mělo docházet k jejich co nejlepšímu využití, a tedy i k růstu životní úrovně. Dalším přínosem vnitřního trhu je jeho příspěvek k bezpečnosti a míru v Evropě, neměli bychom zapomínat na dlouhodobý horizont a celý vývoj od založení evropských společenství. Ze současné praxe je zřejmé, že nestačí pouze stanovit pravidla a pak je vylepšovat. Otázkou je také kvantifikace přínosu – v tomto směru je zajímavý příklad Irska, které letos zadalo velkou studii na toto téma univerzitě v Dublinu. Problémem v rozvoji vnitřního trhu je často i sporná transpozice příslušné unijní legislativy do legislativ národních.

Vedoucí Oddělení pro evropské a mezinárodní vztahy Českomoravské konfederace odborových svazů **Lucie Studničná** zdůraznila význam vnitřního trhu EU jako nástroje, který přináší šance pro zvyšování ekonomické úrovně i životní úrovně obyvatel. Ne vždy k tomu ale dochází. Je třeba mít stále na paměti sociální dimenzi. Rozdíly v HDP na obyvatele mezi členskými zeměmi EU jsou stále vysoké, ale ještě vyšší jsou u disponibilních příjmů. Měnová unie by měla být doprovázena vyššími transfery prostřednictvím fondů EU, než je tomu v současnosti. Důležité je rovněž další zvyšování mezd v České republice a snaha o to, aby důchody vytvořené v ekonomice ČR rovněž v České republice zůstaly. Česká ekonomika totiž stále vykazuje velký odliv důchodů, proto je český hrubý národní důchod zhruba o 7 % nižší než český hrubý domácí produkt. Zvyšování mezd může zajistit, aby větší část vytvořeného bohatství zůstala v domácí ekonomice. HDP na obyvatele České republiky ve výši 88 % průměru EU sice vypadá dobře, ale lepší je poměřovat ČR se sousedními zeměmi – rozdíl oproti Německu nebo Rakousku je stále vysoký a snižuje se příliš pomalu. K úrovni

příjmů v Norsku se bude Česká republika současným tempem přibližovat 495 let, k úrovni příjmů v Německu nebo Rakousku pak 60-70 let. Konvergence by měla být rovněž příjmová, nikoli pouze ekonomická. K podpoře konvergence je třeba usilovat o změnu hospodářského modelu České republiky – zatím je ČR na nižším stupni globálních hodnotových řetězců, vyrábí produkci s nižší a střední přidanou hodnotou. Pokud je přidaná hodnota vyváděna z ČR, měla by být adekvátně zdaňována.

Ředitel Odboru legislativy, práva a analýz Hospodářské komory ČR **Ladislav Minčíč** konstatoval, že vnitřní trh EU je přínosný pro všechny, úspěšná je v zásadě i konvergence. ČR konverguje, přibližuje se k Německu i k dalším zemím. Z hlediska fungování vnitřního trhu existují značné rezervy na trhu práce, respektive u pohybu pracovních sil, přičemž nedostatek kvalifikovaných pracovních sil je celoevropský problém. Přesuny pracovní síly v EU jsou zatím jen iluzorní – flexibilita a mobilita na vnitřním trhu EU je v tomto směru nízká. Konvergence neznamena absolutní rovnost, pak by se z vnitřního trhu vytratila konkurence a soutěž jako hybné síly efektivnosti a růstu. Konvergence neznamena a nesmí znamenat snahu paušálně smazávat rozdíly direktivním řízením shora ani snahou sociálních partnerů, pokud pro to neexistují ekonomické základy.

V následné diskuzi vystoupili **Pavčina Žáková** (Zastoupení Evropské komise v ČR), **Pavel Mertlík** (Škoda Auto Vysoká škola), **Ivan Voleš** (Hospodářská komora), **Ingeborg Němcová** (Vysoká škola ekonomická), **Jiří Šteg** (asistent poslance Evropského parlamentu) a prezentující podkladového dokumentu i doplňujících stanovisek.

Diskuze se dotýkala tří okruhů vymezených vstupními otázkami, a to průběhu konvergence nejen z hlediska ekonomické výkonnosti a konkurenceschopnosti, ale i z hlediska výše mezd, sociálních a bezpečnostních standardů. Diskutující se shodovali v tom, že podstatnou roli v konvergenci hraje nejen fungování vnitřního trhu EU a jeho přetrvávající limity a bariéry, ale i konkrétní nastavení a provádění politik, které mají vnitřní trh doplňovat a pomáhat v oblastech, které vnitřní trh nemůže efektivně pokrývat. Jednotčím parametrem vnitřního trhu EU je ve většině zemí euro. Lze najít jak příklady zemí s eurem, které divergují (např. část jižního křídla EU), tak země, kde se zdá, že euro nezastavilo ani nezpomalilo konvergenci (např. země Pobaltí, Slovensko).

S principem subsidiarity je třeba zacházet citlivě, jak ukazuje mimo jiné analýza transakčních nákladů. Praxe sama ukazuje, že jsou oblasti, v nichž snahy o decentralizovaná řešení na národní či regionální úrovni nepřináší uspokojivý výsledek, protože jsou pro členské státy nebo jednotlivé subjekty na vnitřním trhu EU nákladnější než řešení, která jsou přijata na úrovni EU. Proto v některých oblastech může být žádoucí opatření na národní úrovni zaměnit či alespoň doplnit opatřeními z úrovně EU.

Rozporuplně je někdy na národních úrovních implementována i unijní legislativa týkající se vnitřního trhu. Dochází k tzv. goldplatingu, tj. členské státy transponují směrnice EU do svého vnitrostátního práva nad rámec minimálních požadavků vyplývajících z těchto směrnic. Tím dochází ke zbytečnému regulačnímu zatížení dotčených subjektů. Navíc různé členské země překračují minimální požadavky plynoucí ze směrnic EU v různé míře.

Navrhovaná doporučení

Závěry diskuze kulatého stolu Národního konventu lze shrnout do následujících doporučení:

Doporučení Národního konventu o EU:

1. Vláda by měla podporovat **zachování vnitřního trhu** jako prioritní součásti EU napomáhající ekonomické a sociální konvergenci České republiky.
2. V souladu se zájmy ČR je rozvíjení diskuze o způsobech, jakými lze **podporovat konvergenci sociální úrovně** v rámci EU.
3. Česká republika by měla podporovat legislativní návrhy a iniciativy s reálným dopadem na **prohlubování a zlepšení fungování vnitřního trhu** EU.
4. V zájmu České republiky je podporovat **využívání potenciálu kohezních i jiných nástrojů doplňujících vnitřní trh**, které mohou přispívat k odstraňování nerovnoměrných regionálních dopadů vnitřního trhu na ekonomický a sociální rozvoj.

Tento text není prostým zápisem jednotlivých příspěvků, které byly v diskusi předneseny. Neobsahuje tedy vše, co bylo v diskusi řečeno, a nevyjadřuje názor všech účastníků na všechna diskutovaná témata. Jedná se o shrnutí nejdůležitějších bodů a formulaci doporučení na základě proběhlé diskuze.

Národní konvent o Evropské unii představuje diskuzní platformu, která je stálým místem pro debatu o evropských otázkách v ČR.

Projekt, koordinovaný na půdě Úřadu vlády České republiky, propojuje zástupce vlády, obou komor Parlamentu ČR a Evropského parlamentu, odbornou veřejnost, neziskový sektor a sociální partnery a další zainteresované aktéry.

Více o Národním konventu najdete na internetových stránkách www.narodnikonvent.eu, na Twitteru [@KonventEU](https://twitter.com/KonventEU) a na facebookovém [@konventeu](https://www.facebook.com/konventeu) a instagramovém profilu [@narodnikonvent](https://www.instagram.com/narodnikonvent).